

روش های تدریس کارآمد در آموزش مجازی

زهرا کریم نژاد لالمی^۱، فاطمه کریم نژاد لالمی^۲

مدرس دانشگاه بنت الهدی صدر رشت

دانشجوی آموزش ابتدایی بنت الهدی صدر رشت

چکیده

فناوری های اطلاعاتی و ارتباطی زندگی را در بسیاری از ابعاد آن دگرگون ساخته اند. از جمله این دگرگونیها تغییر در شیوه های سنتی آموزش است به گونه ای که نیاز به حضور فیزیکی در کلاس درس کاهش یافته است. اگر چه تا دیروز، آموزش تنها از وجود مربیان و معلمان بهره می گرفت و کتاب به منزله اصلیترین منبع اطلاعاتی در آموزش محسوب میشد در حال حاضر وجود ابزارها، روشها و محیطهای جدید آموزشی، شیوه های جدیدی را به وجود آورده است. از جمله این شیوه ها ((آموزش الکترونیکی)) است که به طور معمول در آن به نقش بنیادی آموزشگر بی توجهی می شود و تصور بر این است که معلم در این نظام به اندازه آموزش سنتی اهمیت ندارد. این در حالی است که کمیت و کیفیت یادگیری فراگیرندگان و استفاده اثربخش و کارآمد از تجهیزات و وسایل گوناگون، وابسته به میزان فعالیت آموزشگر و نگرشها و مهارتهای او است. این مقاله به روش اسنادی و به صورت تحلیلی- مقایسه ای به ارائه مجموعه ای از راهبردها و فنون کاربردی می پردازد که کاربست آنها در افزایش کارایی و اثربخشی معلم و بهبود کیفیت یادگیری فراگیرندگان در آموزش الکترونیکی نقش مهمی برعهده دارد. مباحث مورد بررسی عبارت از: نظریه آموزش از دور هلمبرگ، راههای افزایش ارتباط دانشجو و اساتید، تشویق دانشجویان به همکاری، ترغیب دانشجویان به یادگیری فعال، ارائه بازخورد سریع، تاکید بر زمان کار، تفهیم انتظارات دوره آموزشی و احترام به استعدادها و سبکهای گوناگون یادگیری می باشد.

کلمات کلیدی: آموزش از دور، آموزش الکترونیکی، آموزش گر، سبک یادگیری، بازخورد، مشارکت فعال

مقدمه

رواج آموزش الکترونیکی در نهادها یا نظامهای آموزشی علتهای متفاوتی دارد. از مهمترین علل گرایش به این نوع آموزش را می توان امکان دسترسی غیرحضوری داوطلبان به مطالب درسی، رفع محدودیتهای زمانی- مکانی و مشکلات مربوط به حضور اجباری در دانشگاه، دسترسی به موقع و سریع به حجم بالایی از اطلاعات و دانش موجود، کاهش برخی هزینه های

آموزشی، تسهیل آموزش و یادگیری مادام‌العمر (Learning – life-long)، میسر نمودن کار و تحصیل توأمان برای افراد، امکان برقراری ارتباط با ادارات و منازل و آموزش طیف وسیعی از مخاطبان دانست.

از سوی دیگر به خصوص در کشورهای در حال توسعه چالشهایی فراروی نظامهای آموزشی قرار گرفته است که آموزش الکترونیکی را به عنوان گزینه ای مناسب مطرح مینماید. از جمله این چالشها افزایش تعداد دانشجویان، افزایش مشارکت زنان، افزایش تنوع و تقاضا برای آموزش و کمبود فضا و تدارکات فرسوده و از تاریخ گذشته برای اداره نظامهای آموزشی میباشد (۱).

برخی دلایل دیگر نیز در رواج آموزش الکترونیکی دخیل بوده اند. لزوم توانمندی در استفاده از اطلاعات یکی از این دلایل است؛ افراد جامعه در مشاغل و پست های گوناگون نیازمند مهارتها و دانش جدید در زمینه کار خود می باشند. به عبارت دیگر، جامعه به افرادی نیاز دارد که بتوانند اطلاعات مورد نیاز خود را تشخیص دهند، به اطلاعات مورد نیاز دست یابند و آنها را پس از گزینش و ارزیابی به مجموعه دانش پایه خود اضافه نمایند. به علاوه، فراگیران در دوره های آموزش الکترونیکی میتوانند با سرعت خاص خود به یادگیری بپردازند و در فرصتها و اوقات مقتضی مطالعه کنند. امکان استفاده از چندرسانه ایها (multimedia)، ساز و کارهای ارتباطی پیشرفته، سمینارها و آزمایشگاههای مجازی نیز از جمله مواردی است که میتواند فرصتهای آموزشی مناسبی در آموزش الکترونیکی ایجاد نماید (۲).

با وجود محاسن فراوانی که برای آموزش الکترونیکی قابل تصور است، ضعفها و تهدیدهایی نیز در پرداختن به این شیوه وجود دارد. برای مثال، نیاز مخاطبان به سواد رایانه ای، آموزش به زبان غیربومی، مسأله صدور و اعتبار گواهینامه ها، لزوم وجود استانداردهای خاص برای ارزیابی یادگیری فراگیران و برنامه های آموزشی و نیاز به استفاده از ابزار و تجهیزات ویژه از جمله معایبی است که برای آموزش الکترونیکی قابل ذکر است (۳)

همچنین به نظر برخی از منتقدان یادگیری فرآیندی اجتماعی است و تعامل در مکان و زمان مشخص از مبانی اساسی تجربه آموزشی موفقیت آمیز است. نگرانی عمده منتقدان این است که آیا در آموزش الکترونیکی یادگیری عمیق مواد درسی مشکل با توجه به فقدان تعامل زمانی و مکانی مشخص رخ میدهد؟

و آیا آموزش الکترونیکی دارای کارآمدی کافی است و منجر به نرخهای بالاتر ترک تحصیل نمیشود؟

علیرغم اینکه نگرانیهای فوق بجا است لیکن باید در نظر داشت که محیط‌های یادگیری (learning environment) در آموزش‌های الکترونیکی، دانشجو محور، متعامل، پویا و برخوردار از قابلیت کار گروهی، به ویژه درباره مسائل جهان واقعی است.

در این آموزش، یادگیری مستقل به این معنی که دانشجو خود فعالیتهای یاددهی و یادگیری را انجام می دهد، وجود دارد. آنچه در این میان مورد غفلت قرار گرفته است نقش معلم، نگرشها و مهارتهای او در این زمینه است. بیشتر افراد آموزش الکترونیکی را به واسطه وابسته بودن آن به ارتباطات دیجیتالی متمایز کرده و به تدریج نقش معلم را فراموش میکنند (۴) تحقیقات نیز معمولاً بر ارزیابی دانش و مهارتهای فراگیران در پایان این دوره ها و یا برنامه های آموزشی متمرکز میشوند، در صورتیکه نقش معلم یا آموزشگر حائز اهمیت فراوان است؛ اگر آموزشگران از دانش، مهارت و نگرشهای مناسب در آموزش الکترونیکی برخوردار باشند بسیاری از نگرانیها در زمینه کیفیت یادگیری در این شیوه برطرف خواهد شد (۵) مقاله حاضر به ارائه راهبردها و فونونی میپردازد که استفاده از آنها میتواند ضامن افزایش کیفیت و اثربخشی تدریس در آموزش الکترونیکی باشد.

مبانی نظری و پیشینه پژوهش

تعلیم و تربیت در سطوح دانشگاهی دسترسی دانشجویان به یک مجموعه آموزشی که در بردارنده متخصصین، مواد آموزشی، تسهیلات، و دیگر فراگیرندگان است را ممکن میسازد. در این محیط، عمق یادگیری به واسطه تشریک مساعی و تسهیم عقاید با دیگران افزایش می یابد.

لیکن محیطهای یادگیری در آموزش الکترونیکی متفاوت است. جلوه بارز این امر نبود تماس فیزیکی و بازخورد بصری حاصل از زبان بدن (language body) است. از اینرو باید در آموزش الکترونیکی فناوری های گوناگون را به شیوه ای به کار گرفت که دانشجویان در رسیدن به نتایج یادگیری موفق شوند. به عبارت دیگر علاوه بر تسلط نظری و تجربه کافی معلم در زمینه یا زمینه های علمی موجود، برخورداری وی از رفتارها، نگرشها و مهارتهای مطلوب در پرداختن به آموزش از اهمیت بسیاری برخوردار است.

Bajzlay در این باره می گوید: ((معلم برای دستیابی به بینش و نگرش صحیح و هماهنگ با شرایط آموزشی و فراگیران، باید یادگیری از دور را از نقطه نظر فراگیران دریابد. لذا، علاوه بر تخصص و تبحر در یک حیطه علمی، داشتن مهارتهای ارتباطی و تسهیل کننده از اهمیت بسیاری برخوردار است)) (۶)

مقاله حاضر مبتنی بر نظریه آموزش الکترونیکی Holmberg به تبیین و توضیح اصول مهم در آموزش الکترونیکی می پردازد.

طبق نظریه هلمبرگ آموزش الکترونیکی مبتنی بر هفت اصل اساسی است:

اول: برقراری ارتباط دائم میان معلم و فراگیران؛

دوم: اینکه ارتباطات مذکور باید از طریق مواد آموزشی مناسب و تعامل از طریق فناوری های ارتباطی حمایت شود؛

سوم: اینکه انگیزش لازم برای مطالعه و تحقیق صمیمانه در راستای نیل به اهداف دوره ایجاد شود؛

چهارم: ایجاد جو و مبتنی بر صداقت در بحث ها و گفتگوها؛

پنجم: اصل این اصل که ارتباط های دوستانه فهم و یادگیری را تسهیل می کند و عامل مهمی برای انگیزاندن فراگیرندگان است؛

ششم: اصل مربوط به استفاده صحیح و اثربخش از رسانه ها است

هفتم: برنامه ریزی درسی برای هدایت و سازماندهی کل دوره به عنوان هفتمین اصل مطرح است (۷)

در ادامه بحث، اصلهای مزبور تشریح و تبیین میشوند.

روش پژوهش

(۱) ارتباط دائم دانشجوی و اعضای هیأت علمی

تدریس در هر محیطی مستلزم چیزی بیش از فراهم نمودن محتوای درسی برای دانش آموزان/ دانشجویان است. تدریس مستلزم هدایت و راهنمایی دانشجوی برای تحلیل، ترکیب و اعمال قضاوت ارزشی است. دستیابی به این مهارت‌ها نیازمند مقادیر بالایی از تعامل و کنش متقابل میان استاد و دانشجو است.

آنچه ممکن است برای بسیاری تازگی داشته باشد این است که بیش از روابط درون کلاسی، روابط برونکلاسی (به دلیل افزایش انگیزش، تعهد و رشد شخصی دانشجوی) در یادگیری او تأثیر واقعی و سازنده دارد.

Wilson و همکاران معتقدند که روابط و مناسبات دانشجویان و اساتید در خارج از کلاس درس می‌تواند بخشی از تدریس باشد که آثار فراوانی برای دانشجویان دارد. اما آنچه درباره آموزش‌های الکترونیکی ناخوشایند است، کاهش ارتباط‌های چهره به چهره افراد است (۸)

تحقیقات بسیاری نشان داده که عواطف یا هیجان‌هایی وجود دارد که از طریق حالت صورت انتقال داده می‌شوند. ترس، تعجب، خشم، شادی، تنفر و غم از مهمترین این عواطف است (۹)

این مطلب به منزله یک چالش، هنگام استفاده از اغلب ابزارهای ارتباط الکترونیکی وجود دارد. برای مثال، به هنگام استفاده از ابزارهای مبتنی بر متن (based-text tools) در نظام‌های یادگیری به شاخص‌های مهمی نظیر تاکید، هیجان، تغییر عواطف و آهنگ جمله توجه کافی نمی‌شود.

از اینرو، استفاده مناسب و صحیح از ارتباط‌های الکترونیکی همزمان (synchronous) و غیرهمزمان (asynchronous) در آموزش‌های الکترونیکی می‌تواند بسیاری از نگرانی‌های مذکور را برطرف کند و کیفیت آموزش و یادگیری را افزایش دهد. فناوری‌های ارتباط غیرهمزمان عبارتند از نامه الکترونیکی، تابلوهای اعلانات boards bulletin، صندوق صوتی، فاکس و خدمات پستی. فناوریهای ارتباط همزمان نیز عبارتند از تالارهای گفتگو rooms chat، سمینارهای آنلاین زنده، کنفرانس‌های تلفنی و پیام‌های فوری instant messaging (۳) Berge مزایای ارتباط‌های برخط و نابرخط را بررسی

کرده است

مزایا و قوت‌های ارتباط غیرهمزمان :

- انعطاف پذیر است به گونه ای که دانشجویان می توانند در هر زمانی به مواد درسی دوره تحصیلی دسترسی داشته باشند.
- به دانشجو زمان لازم برای تأمل و تفکر و یادآوری داده می شود.
- با یک رویکرد یادگیری مشخص (که به موجب آن دانشجویان می توانند زمینه های مورد بحث را با محیط کار خود مرتبط کنند) هماهنگ و سازگار می شود .
- فناوری های همزمان هزینه- اثربخش هستند..

مزایا و قوت های ارتباط همزمان

- انگیزه بیشتری ایجاد نموده و لذا بهتر می توان بر انرژی گروه تمرکز کرد
- تعامل در زمان واقعی، در ایجاد احساس شخصیت اجتماعی و انسجام گروهی کمک میکند
- نظامهای همزمان امکان دریافت بازخورد سریع در زمینه عقاید را فراهم کرده و در رسیدن به توافق جمعی و تصمیم گیری آثار مثبتی بر جای میگذارند
- رخدادهای همزمان افراد را تشویق و ترغیب به انجام به موقع تکالیف محوله می کند و در ایجاد نظم و انضباط در انجام امور مؤثر است(۱۰)

آنچه درباره وسایل ارتباطی (همزمان و غیر همزمان) مهم است به کارگیری صحیح آنها در زمان و موقعیت مناسب است. برای مثال، در استفاده از پست الکترونیکی باید توجه کرد که هیچ نامه ای از سوی فراگیران نباید بدون پاسخ بماند، اصطلاحات معلم برای دانشجویان تعریف شده باشد، پاسخ دهی به یادگیرندگان باید با سرعت بالا صورت گیرد، پاسخ ها همیشه متنی نباشد و در کنار استفاده از پست الکترونیک از سایر ابزارهای ارتباطی استفاده شود(۳)

به طور کلی در آموزشهای الکترونیکی اساتید می توانند با به کارگیری فنون زیر ارتباط مؤثر و کارآمد خود با دانشجویان را افزایش دهند :

- ۱) دانشجویان را به برقراری ارتباط بیشتر تشویق کنند .
- ۲) اگر دانشجویان در محل حضور دارند آنها را به برقراری جلسه های ملاقات چهره به چهره سوق دهند.
- ۳) ارزشها، نگرشها و تجارب خود را با دانشجویان تسهیم share کنند.

- (۴) مطمئن شوند که خط مشی های ارتباطی به طور واضح بیان شده اند و دانشجویان به درستی آنها را دریافته اند . زمان پاسخگویی، اوقاتی که استاد در دسترس نیست و سایر عوامل اثرگذار بر فرایند برقراری ارتباط مشخص شود .
- (۵) اگر از دانشجویی خبری نیست باید با او تماس گرفته شود .
- (۶) اطمینان یافتن از اینکه دانشجویان سبک نگارش نویسنده را در پیام ها می شناسند .
- (۷) اطمینان یافتن از اینکه دانشجویان طرق مختلف ارتباط با استاد را میدانند .
- (۸) اگر عذر موجهی در برقراری ارتباط وجود دارد میتوان آن را از طریق یک یادداشت شخصی به اطلاع دانشجویان رسانید
- (۱۱)

اگر چه تکنیک هایی که ذکر شد دارای اهمیت بسیار است لیکن نباید فراموش شود که کوشش برای برقراری ملاقاتهای حضوری ارزش ویژه ای دارد. در مطالعه McKenzie درباره ((راههای مؤثر برقراری ارتباط دانشجویان و اساتید در آموزشهای الکترونیکی))، آموزشگران تماس رو در رو را در کنار به کارگیری سایر روشهای ارتباطی مهم تلقی کردند. در این تحقیق ۹۶/۷٪ از اساتید مورد بررسی، ترتیب دادن جلسات دیدار حضوری با دانشجویان را بسیار مهم و ضروری می دانستند(۱۲)

به طور کلی از طریق این دیدارها معلم می تواند برخی کمبودهای ناشی از نبود ارتباط چهره به چهره میان خود و فراگیران را جبران کند.

۲) افزایش همکاری و همیاری میان دانشجویان

یادگیری به صورت مشارکتی و همکارانه به دانشجویان فرصت سنجش میزان درک و فهم شان از موضوع درسی را در مقایسه با همقطاران میدهد. در خلال این فرایند، دانش ماهیتی اجتماعی پیدا می کند و به کل گروه تعلق دارد. فعالیت یادگیری گروهی در آموزش الکترونیکی چالش های خاص خود را دارد، ما نمی توانیم بپذیریم که دانشجویان شیوه کار گروهی در آموزش از دور را مانند فعالیت گروهی در آموزش سنتی می دانند. دانشجویان باید چگونگی کار کردن به صورت گروهی در آموزش الکترونیکی را بدانند، بدین منظور باید دستور العملها و رهنمودهایی برای مشارکت گروهی اثربخش در اختیار داشته باشند. مسأله دیگر ارزشیابی تولیدات گروه است.

رهیافت های نوین در علوم انسانی ایران

معیارها و مالکهای ارزشیابی باید مانند کلاسهای سنتی تعیین و تعریف شوند. در این زمینه می توان برای دانشجویان یک نمره گروهی و یک نمره فردی در نظر گرفت. همچنین برخی الزامهای اخلاقی باید تشریح شود. مثال عدم رتبه بندی یا نمره دهی یکسان در ارزشیابی اعضای گروه از جمله این موارد است. بررسی ۱۳۷ تحقیق انجام شده در زمینه به کارگیری گروههای یادگیری همکارانه در افزایش بهره وری، توسعه روابط و مناسبات میان فردی، افزایش حمایت اجتماعی و بالا بردن عزت نفس نشان داد که یادگیری همکارانه را میتوان به واسطه پنج عنصر تبیین کرد:

- وابستگی متقابل و سازنده
- تعامل رو در رو
- مسوولیت فردی
- مهارت های کلامی
- پردازش گروهی (۳)

برای تقویت این عناصر در آموزش الکترونیکی می توان از فناوری هایی نظیر شبیه سازیها، بازی ها، اتاقهای گفتگو، پروژههای گروهی، تبادل نظر، تولیدات گروهی و مناظره استفاده کرد. به واسطه همکاری با دیگران، دانشجویان قادر می شوند آموخته های خود را به شیوه های بهتر و مؤثرتر به موقعیت های شخصی خود انتقال دهند. در اینجا استفاده از ارتباط های همزمان و غیرهمزمان افزایش کیفیت مبادلات را ممکن میسازد. به خصوص ارتباط های غیرهمزمان برای دانشجویانی که در کلاس های درس سنتی کم حرف و خوددار هستند، راهگشا است. در این ارتباط ها علیرغم اینکه دانشجویان در موقعیت بحث قرار نمی گیرند، زمان لازم برای تفکر و بر روی کاغذ آوردن اندیشه های خود را دارند.

اساتید در دوره های آموزش الکترونیکی می توانند از طریق به کارگیری برخی از تکنیک ها به افزایش همکاری میان دانشجویان کمک نمایند:

- (۱) طرح پروژه های همکاری گروهی که نیازمند درون داد از هر یک از اعضای گروه و تکرار شدن recursive است، به این معنی که پروژه برای تکمیل شدن، نیازمند همکاریهای متعدد و متنوع میباشد.
- (۲) حصول اطمینان از اینکه دانشجویان چگونگی کار در پروژه های گروهی را می دانند. در ابتدای پروژه نقشهای هر فرد باید مشخص شود و نقشها به صورت دوره های و چرخشی درآید.

- (۳) شاخص هایی (milestones) برای پروژه در نظر گرفته شود تا دانشجویان بتوانند راهی برای ارزیابی پیشرفت شخصی خود داشته باشند .
- (۴) نمونه هایی از پروژه های خوب، بد و متوسط برای دانشجویان ارائه شود .
- (۵) اطمینان یافتن از اینکه دانشجویان ابزارهای الکترونیکی لازم برای اتمام پروژه را می شناسند .
- (۶) اعضا باید در گروه های کوچک (۳-۵) نفر قرار گیرند .
- (۷) تنها یک پروژه اصلی به صورت گروهی برای هر ترم در نظر گرفته شود .
- (۸) مشارکت در گروه های بحث و گفتگو ضروری است، از این رو مبنای مشارکت مناسب تعریف شود
- (۹) برای بحثها و گفتگوها محوری در نظر گرفته شود
- (۱۰) نمونه های مشارکت خوب، بد و متوسط نشان داده شود
- (۱۱) برای حفظ کیفیت مقداری از مذاکرات به طور تصادفی ارزیابی شود(۳)

باید توجه داشت که شاخص ها یا نشانگرهای پروژه ها به سبکی کیفی تدوین شوند، اگر چه وجود برخی شاخصهای کمی اجتناب ناپذیر است. منظور از سبک کیفی این است که ضرورت قطعی برای رعایت کلیه شاخص ها وجود نداشته باشد و گاه آموزشگر در ارزیابی نهایی از یک پروژه، سهم و وزن برخی نقاط قوت را بیشتر در نظر بگیرد ، بدین ترتیب، خلاقیت و تنوع در طراحی و تکمیل پروژه ها تضمین میشود

۳) ارتقای یادگیری فعال

یادگیری فعال به سادگی میتواند به عنوان ((هر نوع یادگیری که در آن دانشجویان کاری را انجام می دهند و درباره کاری که انجام می دهند، فکر میکنند)) تعریف شود. به عبارت دیگر یادگیری فعال عبارت است از انجام کار توسط فراگیر؛ با توجه به این نکته که ذهن انسان تمایل دارد اطلاعاتی را جستجو کند که به موقعیت فردی مرتبط است. نمونه هایی از یادگیری فعال در آموزش عالی در برگیرنده چهار مقوله بحث discussing، چالش challenging، تحلیل و حل مسأله است(۳).

یادگیری فعال در آموزش الکترونیکی یک پیشنهاد نیست بلکه یک ضرورت است. در حقیقت مشارکت دانشجو بستگی به حضور فعال او دارد. مثلاً اگر دانشجویان در دوره تحصیلی برخط، نوشته‌ای را برای بحث ارسال نکنند معلم معیاری برای درک حضور آنها ندارد.

در دوره‌های برخط (به عنوان نسل چهارم شیوه‌های آموزش از دور) دانشجویان باید به صورت فعال اطلاعات مرتبط با رشته تحصیلی خود را جستجو کرده و به بحث بگذارند. در آموزش الکترونیکی دانشجویان به عنوان معنی‌سازانی (makers meaning) نگریسته می‌شوند که به صورت فعال اطلاعات موجود را انتخاب، سازماندهی و با تجارب خود پیوند می‌دهند.

اطلاعات در عصر دانش و عصر شبکه‌های اطلاعاتی متغیر و بی‌ثبات هستند به این معنی که ارزش دانستن همه چیز درباره یک موضوع خاص پایین می‌آید، لذا مهارت ضروری برای دانشجویان ((یادگیری چگونگی یادگیری)) و شرکت فعال در فرایند یادگیری به جای دریافت منفعلانه دانش می‌باشد.

هرگونه یادگیری مستلزم انتقال اطلاعات از یک پایه معرفتی به پایه دیگر، همراه با خلق ارتباط‌های درونی جدید میان آنچه هم‌اکنون شناخته شده است و آنچه تا به حال شناخته نشده می‌باشد. در این حال ((انجام دادن)) کمک می‌کند که دانش جدید از حافظه کوتاه مدت به حافظه بلندمدت انتقال یابد (۱۴)

دانشجویانی که برای جذب، فهم و درک مفاهیم جدید کار میکنند به احتمال زیادتری به سطح یادگیری عمیق و پایدار دست می‌یابند زیرا ((عمل)) یا ((انجام)) به مثابه یک سنجش تکوینی عمل می‌کند که در آن یادگیرنده در مواجهه با دشواری‌ها، خود را به خرده مهارت‌های لازم تجهیز می‌کند (۱۵،۳)

یکی از روش‌های مناسب برای افزایش یادگیری فعال دانشجویان استفاده از رویکردهای مطالعه موردی و یادگیری مسأله محور است. این دو نوع یادگیری دانشجویان را غرق در نمونه‌هایی می‌کند که در فهم، درک و یکپارچه‌سازی مفاهیم بسیار مؤثر است. آموزش الکترونیکی با اتکاء به نمونه‌های تجارب واقعی موجب رشد یادگیری و انتقال آن به موارد مهمتر میشود.

مسائل و نمونه‌های موردی را می‌توان به طرق مختلف ارائه نمود. فیلم‌های ویدیویی، بازیهای نرم افزاری، مقالات و نوشته‌ها از جمله این شیوه‌ها محسوب می‌شوند. برخی از فنون که می‌توان در این زمینه مورد استفاده قرار داد عبارتند از :

- (۱) از دانشجویان خواسته شود تبیین ها، دلایل و استدلال هایی که نشانگر درک عمیق آنها است را نوشته و ارسال کنند. پیام ها باید با لحن و بیان خودشان تنظیم شوند.
- (۲) از چرخه های سؤال - پاسخ - بحث استفاده شود.
- (۳) یادگیرندگان به ارائه پاسخ های مستدل تشویق شوند.
- (۴) از دانشجویان پاسخ هایی خواسته شود که نیازمند تلفیق، ترکیب و نتیجه گیری از قطعات پراکنده دانش باشد .
- (۵) برای دانشجویان پروژه ها و تکالیفی از مسائل جهان واقعی در نظر گرفته شود تا آنها (پروژهها و تکالیف) را به آموخته ها و افکار خود پیوند دهند(۱۶)

نکته پایانی این قسمت در ارتباط با شیوه ارائه تکالیف در دوره های آموزش الکترونیکی است که نقش مهمی در ارتقای یادگیری فعال دارد.

Larid خط مشی های ارائه تکلیف در آموزش الکترونیکی را مورد بحث قرار داده است. به نظر وی تکالیف محوله باید بر تلفیق و ترکیب موضوعات علمی با تجارب دانشجو متمرکز شود، به جای اینکه برگردان محتوای ارائه شده در شکل مکتوب باشد.

به عبارت دیگر هر برنامه تکلیفی باید حداقل دارای یک بعد تجربی باشد. کار کردن در محیط اینترنت نیز یکی از ملزومات اساسی یادگیری است که باید با فعالیت ها ترکیب شود؛ به بیان دیگر، هر تکلیف باید حداقل مستلزم یک جستجو در اینترنت باشد. همچنین بسیار خوب است که یادگیرندگان در هر دوره ملزم به شرکت در یک تکلیف تحقیقی بشوند (۴) (ارائه بازخورد فوری کجا بودم؟ کجا هستم؟ و کجا میروم؟ اینها سوال هایی هستند که دانشجویان باید در خلال یک دوره تحصیلی به پاسخ آنها دست پیدا کنند(۱۸) چه در آموزش سنتی و چه در آموزش الکترونیکی دانشجویان باید به طور پیوسته میزان درک خود از محتوای دوره تحصیلی و میزان برآوردن انتظارات آن را بررسی کنند. این امر با ارائه بازخورد از طرف آموزشگر تسهیل میشود. بدون وجود تصویر روشن از پیشرفت تحصیلی دانشجویان نگران می شوند و ممکن است مسیر خود را گم کنند به خصوص در آموزش الکترونیکی که احساس تنهایی و دور افتادگی وجود دارد.

Gamson & Chickering دریافتند که استفاده از بازخوردهای فوری در دوره های تحصیلی آموزش الکترونیکی ارتباط مستقیمی با پیشرفت و رضایت دانشجو دارد(۱۹) البته نتایج برخی از تحقیقات نشان می دهد که بازخورد با

تأخیر back feed delayed نتایج بهتری از بازخورد فوری به وجود می آورد، لیکن ارائه بازخورد فوری در آموزش الکترونیکی از این رو توصیه می‌شود که دانشجویان را فعال و درگیر در یادگیری می کند و تا حدی از دورافتادگی و اثرات ناشی از آن می کاهد. به غیر از فوریت، بازخورد باید متناسب باشد. به بیان دیگر، دانشجویان باید از نوع، میزان و کیفیت دانسته های خود آگاه شوند (۲۰) به نظر Anderson و Bauer از آنجایی که معلم پیش از ارائه بازخورد به ارزیابی فعالیت های دانشجو می پردازد به کارگیری معیارهایی برای ارزیابی لازم است. ایشان از حجم فعالیت‌های دانشجو، محتوای مطالب ارسالی و شیوه بیان او به عنوان معیارهای ارزیابی یاد می کنند. نکته مهم این است که دانشجویان در ابتدای دوره باید نحوه ارزیابی از کارشان را بدانند (مثال اهمیت مشارکت، ارائه مقالات و نوشته ها، شرکت در بحث ها و غیره).

استفاده از کارپوشه های دیجیتالی portfolios digital نیز برای ارزیابی کار دانشجویان توصیه می‌شود. کارپوشه حاوی کلیه فعالیت هایی است که دانشجو در طی دوره تحصیلی انجام داده است. دانشجویان باید از وجود کارپوشه آگاه باشند زیرا آنها را در طی دوره فعال نگاه میدارد (۲۱) Wiedmer برای ارزیابی کارپوشه سه رویکرد را پیشنهاد میکند :

- ارزشیابی تحلیلی، که با توجه به هر بخش از کارپوشه که در آن مقیاسی برای رتبه بندی وجود دارد انجام میشود .
- ارزشیابی کلی، که قضاوت مبتنی بر یک برداشت کلی درباره کارپوشه است .
- سنجش موفقیت‌های دانشجو با تأکید بر یک یا چند حیطة اصلی (۲۲).

در اینجا برخی از فنون که می توان از آنها برای ارائه بازخورد سریع، مؤثر و متناسب استفاده نمود، معرفی می شود. اینها فنون عام ارائه بازخورد می باشند. از این رو رعایت آنها در شیوه های آموزشی سنتی نیز موثر و مفید است :

- ۱) انجام یک ارزیابی اولیه با هدف افزایش آگاهی دانشجویان از پایه شناختی و پیش پنداره‌های خود.
- ۲) ارائه بازخوردهای مطالعاتی به دانشجویان. این بازخوردها علاوه بر انعکاس کیفیت عملکرد دانشجویان، اطلاعات مفید و کاربردی در اختیار آنان قرار می دهد.
- ۳) ارائه بازخوردهای ارزشیابانه به دانشجویان. این بازخوردها را میتوان از طریق خلاصه کردن مباحث و نتیجه گیری از آنها در یک دوره زمانی، مثال پس از دو هفته ارائه داد .

- ۴) الزام دانشجویان به ارائه بازخورد به یکدیگر. البته این کار از طریق رتبه بندی بهتر انجام میشود .
- ۵) ارزیابی مباحث به طور تصادفی و پیشبینی نشده در نیم سال تحصیلی (۲۳)
- ۶) باید توجه داشت که در آموزش الکترونیکی نوعی نظام رهبری مورد نیاز است که یادگیری را در لحظات بحرانی تقویت کند و چشم اندازهای متنوعی فراروی دانشجویان قرار دهد. در این نظام بازخورد ابزار (کارکرد) اصلی رهبری محسوب میشود

۷) تاکید بر زمان انجام کار

در کلاس های سنتی زمان انجام تکالیف قابل کنترل است زیرا هنجارهایی درباره میزان زمانی که انتظار می رود دانشجو در کلاس صرف کند، وجود دارد. اما در کلاس های برخط از آنجایی که این هنجارها وجود ندارد، تمایل و گرایش شدیدی به افزایش محتوا به وجود می آید تا شاید از این طریق یادگیری دانشجو تضمین شود. بدین منظور باید اهمیت انجام تکلیف در زمان مورد نظر برای دانشجویان مشخص شود(۳) استفاده از راهکارهای زیر میتواند در تحقق این امر مفید باشد :

- ۱) موعدهای خاصی مشخص شود که طبق آن دانشجویان به صورت منظم شرکت کنند .
  - ۲) برای پروژه ها معیارهایی فرآیندی در نظر گرفته شود .
  - ۳) بر کار منظم، کارکرد پایدار و برنامه بندی تأکید شود
  - ۴) موعد مقرر کارها، به جای یک یا دو نقطه زمانی خاص، در کل نیمسال تحصیلی تقسیم شود(۲۴)
  - ۵) افت تحصیلی در آموزش الکترونیکی بسیار شایع است بنابراین اگر از دانشجویی خبر نشد، حتما پیگیری شود.
- برخی متخصصان آموزش الکترونیکی با عنایت به مخاطبان خاص این نوع آموزش ها، پیشنهاد می کنند که در ابتدای دوره آموزشی، آموزشگر از دانشجویان بخواهد یک تاریخچه شخصی و نیز یک شرح حال از وضعیت شغلی و خانوادگی خود تهیه و آن را برای آموزشگر بفرستند. فایده این عمل این است که آموزشگر می تواند در رابطه با زمان انجام تکالیف انعطاف بیشتری از خویش نشان دهد و در عین حال به وضعیت شخصی هر فرد توجه بیشتری داشته باشد
- ۶) تفهیم انتظارات دوره آموزشی

دانشجویان وقتی در دوره تحصیلی با جدیت و کوشش فراوان به یادگیری می پردازند، معمولاً رتبه بالاتری را به دست می آورند. بسیاری از دانشجویان در آموزش الکترونیکی تصور می کنند که شرایط و استانداردهای دوره در سطح پایینی است و برآوردن انتظارات آسان است. چنین نگرشهایی باید در ابتدای دوره با جدیت تصحیح شوند در غیر این صورت عملکرد دانشجویان را در کل دوره تحت تأثیر قرار می دهند. تعریف و تعیین استانداردهای مشارکت دانشجویان و معیارهای ارزیابی در تفهیم انتظارات دوره به دانشجویان آثار مثبتی بر جای میگذارد. عمل به نکات زیر میتواند در این زمینه راهگشا باشد:

(۱) استاد به دانشجویان بفهماند که از نظر ذهنی درگیر فعالیتهای آنها است.

(۲) انتظارات آموزشی در صفحه وب سایت دانشگاه به وضوح بیان شود .

(۳) عملکرد عالی افراد باید مورد توجه ویژه قرار گیرد .

(۴) بازخوردهایی برای کل کلاس ارائه شود .

(۵) ارزیابی عملکرد باید بیشتر مبتنی بر کیفیت آن انجام گیرد(۲۵)

باید در نظر داشت که در آموزش الکترونیکی و به خصوص آموزش برخط، بیشتر دغدغه فراگیران درباره میزان توانمندی هایشان در پایان دوره است. آنها می خواهند بدانند چرا مجبور به انجام کاری هستند و این کار چه تأثیری بر کسب و کار، نوآوری و موفقیت فعالیت هایشان دارد(۲۶) بنابراین باید به دانشجویان کمک کرد تا ارزش وقت گذاشتن برای برنامه را درک کنند تا بدین طریق انگیزه آنها برای یادگیری افزایش یابد .

(۶) احترام به استعدادها و سبک های مختلف یادگیری

دانشجویان دارای استعدادهای مختلف، سبک های متفاوت یادگیری، زمینه های آموزشی و فرهنگی متفاوت، انتظارات و نگرشهای گوناگون می باشند. واقعیت این است که خلق محیط یادگیری ایده آل که انتظارات همه دانشجویان را برآورده سازد غیر ممکن است لیکن ما می توانیم با آگاه کردن دانشجویان از سبک های یادگیری خاص خودشان، شانس آنها را برای موفقیت افزایش داده و زمینه تبدیل آنها به یادگیرندگان مادام العمر را فراهم کنیم. توجه به سبک های مختلف یادگیری لزوماً به این معنی نیست که هر درس یا واحد یادگیری باید به طرق مختلف ارائه شود، بلکه عملکرد ما باید به گونه ای باشد که دانشجویان ملزم به تجربه دیگر سبک های یادگیری شده و مهارتهای اضافی

کسب کنند. از آنجایی که معمولا در آموزش الکترونیکی دانشجو می تواند جریان دریافت اطلاعات را کنترل نماید، تقسیم واحدهای مطالعاتی به بخشهای کوچکتر، فرصتهای بسیاری به دانشجویان می دهد تا درباره آنچه دریافت میکنند به تفکر و تأمل بپردازند(۲۷)

در اینجا راههایی برای توجه و احترام به استعدادها ذکر میشود :

- ۱) اجازه داده شود دانشجویان موضوعی را به عنوان پروژه انتخاب کنند .
- ۲) درباره زمینه های مورد علاقه دانشجویان تحقیق شود .
- ۳) دانشجویان به ارائه نظرات موافق و مخالف تشویق شوند ۴ .
- ۴) تجاربی برای یادگیری انتخاب شود که سرشار از نمونه های مختلف زندگی واقعی باشد
- ۵) دانشجویان دارای زمینه های مختلف به همکاری در کار بر روی پروژه ها تشویق شوند .

لازمه به کارگیری فنون مذکور، تشخیص استراتژی های یادگیری فراگیران است. استراتژی های یادگیری به چهار دسته تقسیم میشوند:

دسته اول:

((تجربه واقعی)) است که بر تجربه فرد و احساسات او در موقعیت یادگیری تاکید میکند. افرادی که از این راهبرد استفاده میکنند قابل انطباق با شرایط و تغییرات هستند و وقتی با مسایل مواجه می شوند دارای فکری باز هستند.

دسته دوم:

((مفهوم سازی انتزاعی)) است که در آن رویکرد فراگیر تحلیل منطقی ایده ها و برنامه ریزی نظام مند در انجام وظایف محوله می باشد. افراد در این استراتژی تمایل دارند تا وقتی که دریافت روشنی از وضعیت و موقعیت یادگیری پیدا نکرده اند، تصمیم گیری نکنند.

دسته سوم:

استراتژی‌ها ((مشاهده منطقی)) است که در آن یادگیرنده به شدت بر اندیشه‌ها، افکار و احساسات شخصی اعتماد می‌کند در حالی که تأکید ویژه‌ای بر بیطرفی، قضاوت دقیق و توانایی درک ایده‌ها از چشم اندازه‌های مختلف دارد. **دسته چهارم:**

((آزمایش فعال)) نام دارد. شخص صاحب این استراتژی مقادیر بالایی از زمان و انرژی را صرف تغییر مقتضیات مساله و یادگیری آن میکند (۲۸)

لازم به ذکر است که شناخت سبک‌های گوناگون یادگیری مستلزم تعامل زیاد معلم و فراگیران است. پس از شناخت سبک‌های یادگیری دانشجویان، معلم می‌تواند به شیوه مقتضی به آموزش پرداخته، تکالیف مناسب طرح کند و به دانشجویان دارای سبک‌های مشابه تکالیف گروهی واگذار کند.

افزون بر این، آموزشگر باید در رابطه با نوع و ماهیت تکالیف نیز رویکرد خویش به یادگیری را روشن کند. در یک طبقه بندی کلی، رویکردها به یادگیری را به دو گروه عمیق و سطحی تقسیم می‌کنند. رویکرد عمیق به یادگیری، پیوند محکمی با ((قصد فهمیدن)) دارد.

اینکه مفاهیم و موضوعات فهمیده شوند و به تجارب موجود افراد پیوند بخورند. در اینجا هدف کسب حداکثر فهم از مطالعات میباشد (۲۹)

مشخصات اصلی این رویکرد به قرار زیر است :

۱) دانشجو قصد فهمیدن دارد.

۲) دانشجو به تکالیف رسیدگی میکند

۳) بر آنچه که اهمیت دارد تمرکز میکند (مانند ادعای اصلی نویسنده و یا مفاهیمی که در حل مساله قابلیت کاربرد دارند)

۴) دانش قبلی را به دانش جدید پیوند می‌دهد .

۵) ابعاد نظری را به تجارب روزانه پیوند می‌دهد

۶) محتوا را به یک کار منسجم سازماندهی میکند (۲۹) اما آموزشگر چگونه می‌تواند رویکرد عمیق به یادگیری داشته باشد؟ انجام فعالیتهایی نظیر موارد زیر میتواند در این زمینه موثر باشد ۱ :

۱) روشه ایی برای تدریس و ارزشیابی انتخاب کند که درگیری فعال و بلند مدت به تکالیف یادگیری را در پی داشته باشند .

۲) نوعی تدریس از خود نشان دهد که حکایتگر تعهد شخصی وی به موضوع باشد و به ضرورت و مناسبت آن برای دانشجویان تاکید کند .

۴) انتظارات آکادمیک را به وضوح بیان کند.

۵) به دانشجویان فرصت لازم برای انتخاب روش و محتوای مطالعاتشان را بدهد (۳۰)

در مقابل رویکرد عمیق، رویکرد سطحی قرار دارد. شناخت این رویکرد به خصوص در شیوه الکترونیکی می تواند آموزشگر را از کاربرد روشها و فنون اشتباه مصون نگه دارد. رویکرد سطحی به یادگیری پیوند زیادی با ((قصد تمام کردن تکلیف)) دارد. مهم، به یاد داشتن اطلاعات و حقایق است.

تمایز نهادن میان ایده های جدید و دانش موجود مورد توجه نیست. دانشجویان وانمود می کنند که به طور جدی درگیر یادگیری هستند و فقط می خواهند تکلیف تمام شود. مشخصات اصلی این رویکرد به قرار زیر است: ۱) تمرکز بر نشانه ها (مانند تمرکز صرف بر کلمات و جمالت متن، یا کاربرد بدون فکر فرمولها برای حل مساله)، ۲) تمرکز بر بخشهای غیر مرتبط تکلیف،

۳) به یاد سپردن اطلاعات برای ارزشیابی ها

۴) تداعی بدون فکر مفاهیم و حقایق،

۵) ناتوانی در تمیز اصول از مثالها

۶) تکلیف را به عنوان یک اجبار بیرونی نگریستن (۳۱)

در اینجا تاکید بیرونی وجود دارد. دانشجو برخلاف رویکرد عمیق قصد دارد به انتظارات بیرونی پاسخ دهد. فقط پاسخگویی به الزامات ارزشیابی مد نظر است. به طور کلی، برخی عوامل باعث ایجاد رویکرد سطحی به یادگیری می شوند و آموزشگر باید حتی الامکان از آنها پرهیز کند.

یافته های پژوهش

ارزشیابی بر اساس یافتن و یا به یادآوری دانش سطحی، بدبینی یا برداشتهای متناقض نسبت به پاداشها، حجم بیش از حد مواد برنامه درسی، عدم بازخورد یا بازخورد ضعیف در زمینه پیشرفت و عدم استقلال در مطالعه از مهمترین موارد می باشند .

چالش اصلی دست اندرکاران نظامهای آموزش الکترونیکی فراهم کردن محیط های یادگیری قدرتمند برای دانشجویان است. هدف محیطهای یادگیری قدرتمند، توسعه مهارت های پیچیده و سطح بالا، فهم عمیق مفاهیم و مهارت های فراشناختی نظیر توانایی نظارت بر یادگیری خود است.

مشخصات چنین محیطهایی را میتوان در سه دسته اصلی خالصه نمود:

(۱) استفاده از مسایل واقع گرایانه و چالش برانگیز به گونه ای که فراگیر پس از اتمام دوره به دانش و مهارتهای مطلوب دست یابد .

(۲) تشویق دانشجویان به مدیریت فرایند یادگیری و پذیرش مسئولیت های بیشتر در قبال فعالیت های یادگیری خود

(۳) به کارگیری روشهایی که نیازمند تعامل، همکاری و تشریک مساعی دانشجویان در انجام دادن وظایف محوله می باشد

یکی از مهمترین عوامل در دستیابی به چنین محیطی وجود آموزشگر کاردانی است که دارای دانش، نگرشها و مهارت های لازم برای هدایت دانشجویان باشد.

آموزشگر باید برای دستیابی به بینش و نگرش صحیح و هماهنگ با شرایط آموزشی و فراگیران، یادگیری از دور را از نقطه نظر فراگیران دریابد. لذا علاوه بر تخصص و تبحر در یک حیطه علمی، داشتن مهارت های ارتباط میان فردی و تسهیل کننده از اهمیت بسیاری برخوردار است

برای بالا بردن کیفیت در نظام های آموزش از دور، افزایش ارتباط دانشجویان و اساتید، همکاری و همبازی میان دانشجویان، ارائه بازخورد فوری، تاکید بر زمان انجام کار، تفهیم انتظارات دوره آموزشی و احترام به سبکها و استعدادهاى مختلف یادگیری ضرورت دارد.

آرمانهای تربیتی ((یادگیری فعال)) و ((مشارکت فعال)) نیز به عنوان پنداره های اصلی مورد توافق دست اندرکاران برنامه ریزی، مدیریت و تدریس در نظامهای آموزش الکترونیکی از مواردی است که باید همیشه در تصمیم گیریها مورد توجه قرار گیرد و به عنوان اصول راهنما مورد استناد قرار گیرد.

یادگیری و مشارکت فعال به فراگیران کمک می‌کند تا به واسطه تعیین اهداف مشترک، تحقیق و جستجوی مشترک، تلاش برای یادگیری و تصمیم‌گیری مشارکتی به سطوح عمیق‌تری از دانش و آگاهی دست یابند و علاوه بر آن بسیاری از مهارت‌های اجتماعی را تحصیل نمایند.

تحقق این پنداره‌ها -یادگیری فعال و مشارکت فعال- در آموزش الکترونیکی مستلزم آگاهی از استراتژی‌های یادگیری و رویکردهای یادگیری است. در آموزش الکترونیکی آگاهی از استراتژی‌های یادگیری، بیش از هر کسی به فراگیر کمک می‌کند تا سبک یادگیری خاص خویش را تشخیص دهد.

آگاهی از رویکردهای یادگیری - عمیق و سطحی - اما بیش از هر کسی به آموزشگر کمک می‌کند. آموزشگر باید در ارائه تکالیف، کاربرد نشانه‌ها و شیوه ارزشیابی خود به گونه‌ای عمل کند که فراگیران جدید یادگیری را حس نمایند و به سطوح بالای شناختی حرکت کنند.

References:

1. High in Education Distance. M.D Mupinga .Suggestions and, Challenges, Benefits: Schools .108-105):3(78; 2005. House Clearing The And' Education Distance. S
2. Rosenblit-Guri. Higher. Thing Same The Not': Learning-E' .493-467): 1(49; 2005. Education Distance for Strategies Teaching.
3. M Conway Principles Seven the Implementing: Education Annual. Education Online in Practice Good for Education Technology & Engineering, Science ;University State Mexico New: Conference .2003 with teaching Effective.
4. G Poole, T Bates :Francisco San. education higher in technology .2008; Bass-Jossey Education Distance of Role The.
5. J Vries, S Tella .Strategies and, Skills, Attitudes: Instructor -291): 1(8; 2001. Publication Education Media ۳۰۴ Faculty/Student Enhancing

6. S Bajjlay. 6 Online. Courses Online in Communications .Administration Learning Distance of Journal .11-1):3(8; 2005 at Learning for Motivation Student.
7. K Kelsey. 7 Online? Matter Interaction Does: Distance a Administration Learning Distance of Journal -42):2(7); 21 Des 2011 cited [2004]. Internet[.westga.www://http: from Available. 52 .kelsey72/summer72/ojdla/7Edistance/%edu html ,
- 8.L Wood, R.E Diensky, G.J Gaff, C.R Wilson impact their and professors College. L.J Bavry .1975; Sons and Wiley: York New. students on .Environments Learning Virtual and EducationTele on Perspectives International
9. G Orange .2000; Ashgate: London Online the of Components.
- 10.ZL Bergeand Teaching for Directions New. Classroom in Teaching Effective of Principles: Learning .2000; Inc BassJossey: Francisco San. Classroom Online the :Education Distance.
11. P.J Loegering, D.W EdgeWildlife. Opportunities Learning Expanding .533-522):3(28; 2000
12. Bulletin Society ,Approach Pedagogical Faculty. N CrumpackerDistance s'Today in Motivation and Skill Distance of Journal Online. Milieu Education cited[2001]. Internet [Administration Learning :from Available. 57-47:6)6]; (18 Des 2011 /hmaccorkle/user/org.citeulike.www://http 7294356/article Learning Online Evaluating.
13. C Hoadley, F Ke. 13 Technology Educational. Communities -487):4(57; 2009. Development and Research .510 Theory: Psychology Educational
- 14.. E.R Slavin. 14 2003. Education Pearson: Boston.
- 15.Practice and .R Koper, J Merrienboer, V.W Jochems implications; learning-E Integrated.), Eds(.organization and, technology, pedagogy for .2004; RoutledgeFalmer: L

16. B Gabbitas, K Hannafin, M Hannafin. 16 Educational. Learning Based-Web, Centered Student during Cognition Examining-Re ;2009. Development and Research Technology .785-767):6(57 Learning-E to Solutions Integrated.

17. p Larid. and, Structures, Models: Implementation Online. University Western Trinity at Practices Administration Learning Distance of Journal -62): 3(7); 22 Des 2011 [2004]. Internet[.westga.www://http: from Available. 69 html.laird73/fall73/ojdl/distance/~edu .Feedback of Power The

18.. H Timperley, J Hattie. ;2007. Research Educational of Review .112-81):1(77 Directions New. F.Z Gamson, W.A Chickering.

19. Seven the Applying: Learning and Teaching for Undergraduate in Practice Good for Principles .1991;

20. Bass-Jossey: Francisco San. Education Laws, S Howell, R Sudweeks, D Lemley and Immediate of Effects The. O Sawyer, D.R Distance Secondary on Feedback Delayed Distance of Review Quarterly. Learners .260-251):3(8; 2007. Education 'students Evaluating.

21. S.R Anderson, F.J Bauer. .classroom online the in performance written .W.B Speck, S.D Knowlton, E.R Weiss: In :Learning and Teaching for Directions New Online the in Teaching Effective of Principles ;Inc Bass-Jossey: Francisco San. Classroom .71-65.p. 2000 and Capturing: portfolios Digital.

22. L.T Wiedmer. performance of levels and skills demonstrating Cited[1998; Kappan Delta Phi]. Internet[:from Available. 5-1):1(586); 5 Oct 2011 /Temp/mowney/users/edu.vt.filebox://http pdf.lesson2-digital/2016%Module from Feedback.

23. A Mohring, B Bradley. ,German Teaching. Instructors and Students .90-80):2/1(39; 2000 :CA, Rocklin. Out- Time Positive.

24. Jane Nelsen. 1999; Publishing Prima ,C Matthews, B McCann, R Brinkworth. 25 and Expectations Year First. Karin N

Perspectives Teacher and Student: Experiences .173-157):2(58; 2009. Education Higher for Strategies: Learning-E.

25.J.M Rosenberg. New. Age Digital the in Knowledge Delivering .2004; Wiley: York :environments learning Powerful

26.. D Erik.dimensions and components basic unraveling .2003; Pergamon: Amsterdam Styles Learning Different Supporting.

27. S Terrellit Does: Environment Learning Online an in Journal Online?. Run Long the in Matter Really ;2005. Administration Learning Distance of .32-21): 2(8 and learning of Theories.

28.P Ramsden. 29. 29 in excellence of practice the and teaching Research Education Higher. education higher .97-87):1(12; 1993. Development and constructive of regulation The.

30.J Vermunt. 30. 30 of Journal British. processes learning .171-149):1(68; 1998. Psychology Educational deep Developing.

31.R Debus, C Gordon. 31. 31 teaching personal and approaches learning education teacher preservice a within efficacy Educational of Journal British. context .511-483): 1(72; 2002. P